

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

Nu bij je boek
mijn.examenbundel.nl
Online oefenen, video's en meer

2024|2025

vmbo-gt/mavo

Economie

ThiemeMeulenhoff

#

**examen
bundel**

Slim leren, zeker slagen

**BESTEL
MET
STAPEL-
KORTING!**

Slim leren, zeker slagen met Examenbundel!

Oefenopgaven, samenvattingen, woordjes,
examentips en inspiratie: op examenbundel.nl
vind je alles om je optimaal voor te bereiden
op je examens.

#ikgazekerlagen #geenexamenstress examenbundel.nl

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

2024|2025

P.M. Leideritz

vmbo-gt/mavo

Economie

Colofon

Auteur

P.M. Leideritz

Vormgeving binnenwerk

Maura van Wermeskerken, Apeldoorn

Opmaak

Crius Group, Hulshout

Redactie

Timon Meynen, Enschede

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt slimme flexibele leeroplossingen met een persoonlijke aanpak. Voor elk niveau en elke manier van leren. Want niemand is hetzelfde.

We combineren onze kennis van content, leerontwerp en technologie, met onze energie voor vernieuwing. Om met en voor onderwijsprofessionals grenzen te verleggen. Zo zijn we samen de motor voor verandering in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

Boek ISBN 978 90 06 39116 9

Pakket ISBN 978 90 06 37397 4

Eerste druk, eerste oplage, 2024

©ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO₂-neutraal geproduceerd.

Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.

Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

Zo werk je met deze Examenbundel

De eerste stap om vol vertrouwen je examen voor dit vak in te gaan heb je gezet! Deze Examenbundel is namelijk de beste voorbereiding, omdat je oefent met echte examenopgaven. Kijk hoe het werkt.

De indeling van het boek

Je Examenbundel bestaat uit verschillende delen:

- **De oriëntatietoets:** krijg snel een eerste indruk hoe je scoort op de verschillende examenonderwerpen.
- **Deel 1 - Oefenen op onderwerp:** oefen gericht met examenopgaven over de onderwerpen die jij lastig vindt.
- **Deel 2a - Examens met uitwerkingen:** oefen met hele examens met heldere uitleg van onze ervaren examendocenten.
- **Deel 2b - Examen 2024-I:** doe de generale repetitie voor het echte examen. De antwoorden en uitwerkingen staan op mijnexamenbundel.nl.

Uitwerkingen

UITWERKINGEN

Kijk de vragen na met de **uitwerkingen**. Daarin staat het juiste antwoord. Maar belangrijker: je krijgt duidelijke uitleg waaróm dit het juiste antwoord is en hoe je daar komt.

Zo oefen je én leer je tegelijk!

Online oefenen met Mijn Examenbundel

Bij dit boek hoort een online omgeving: mijnexamenbundel.nl. Het boek en Mijn Examenbundel werken met elkaar samen.

Maak de balans op

Leren en oefenen

Ook handig

Boek

- oriëntatietoets maken
- hele examens maken

- examenopgaven oefenen per onderwerp

- onderwerpregister

Mijn Examenbundel

- nakijken oriëntatietoets
- nakijken hele examens

Je scores worden bewaard!

- uitlegvideo's per onderwerp
- extra examenopgaven per onderwerp

Je ziet je voortgang!

- overzicht van de examenstof
- hulpmiddelen
- examentips

Alle belangrijke info bij elkaar!

Om optimaal gebruik te maken van boek én website, verwijst het boek op handige plekken naar mijnexamenbundel.nl.

Voorbeeld

Wil je weten hoe je de toets hebt gemaakt? De antwoorden staan op mijnexamenbundel.nl. Vul je punten in en bekijk je score per onderwerp. Je scores worden bewaard.

Activeer direct je code voor Mijn Examenbundel

Ga nu naar mijnexamenbundel.nl en maak meteen je account aan. Met de **activatiecode** die je per mail hebt ontvangen of via de ELO van je school, heb je toegang tot alle extra's die bij je boek horen.

Gebruik ook Samengevat

Wil jij je nóg beter voorbereiden op het eindexamen? Combineer **Examenbundel** dan met **Samengevat** - alle examenstof kort en bondig in één boek.

Heel veel succes!

Namens team Examenbundel heel veel succes met je examens! #slimlereniszekerslagen

Heb je een vraag of opmerking over deze Examenbundel? Ga dan naar examenbundel.nl/contact.

Opmerking

De overheid stelt de regels op voor het examen. Bijvoorbeeld wat de examenonderwerpen zijn, welke hulpmiddelen je mag gebruiken en wanneer het examen is. De auteurs en uitgever hebben deze Examenbundel met grote zorg samengesteld. Soms veranderen de regels van de overheid echter of worden er nieuwe afspraken gemaakt over wat die regels betekenen. Raadpleeg daarom altijd je docent of onze website www.examenbundel.nl voor actuele informatie die voor jouw examen van belang is.

Inhoud

Oriëntatietoets 1 en 2

- 9 **1 Vragen Consumptie, Arbeid en Productie en Internationale ontwikkelingen**
- 17 **2 Vragen Overheid en Verrijkingstof**

Deel 1 Oefenen op onderwerp

1 Consumptie

- 1.1 Informatie en kopen

- 25 Opgaven
37 Uitwerkingen

- 1.2 Geld en betalen

- 42 Opgaven
47 Uitwerkingen

- 1.3 Inkomen, budgetteren en financieren

- 50 Opgaven
62 Uitwerkingen

2 Arbeid en productie

- 2.1 Produceren en het bedrijfsleven

- 66 Opgaven
80 Uitwerkingen

- 2.2 Arbeidsmarkt en werkgelegenheid

- 85 Opgaven
95 uitwerkingen

3 Internationale ontwikkelingen

- 100 Opgaven
112 Uitwerkingen

4 Verrijkingstof, inclusief Overheid en bestuur

- 117 Opgaven
130 Uitwerkingen

Deel 2a Examens met uitwerkingen

137 Examentips

Examen 2023-I

- 141 Opgaven
157 Uitwerkingen

Examen 2023-II

- 162 Opgaven
177 Uitwerkingen

Deel 2b Examen 2024-I

Examen 2024-I

- 185 Opgaven

Bijlagen

Cijferbepaling Onderwerpregister

Hoe zou je het nu al doen op een examen? De oriëntatietoets geeft je een eerste indruk.

Oriëntatietoets

Oriëntatietoets 1

Domeinen

Consumptie, Arbeid en Productie en Internationale ontwikkelingen

Opgave 1 Je eigen schuld?

- 1p 1 Noor heeft € 7.500 geleend van haar bank. Na drie jaar moet ze € 9.000 terugbetalen aan de bank. Waarom moet ze € 1.500 meer terugbetalen aan de bank?
- A vanwege administratieve kosten en te betalen rente
  - B vanwege administratieve kosten en te ontvangen rente
  - C vanwege aflossing en administratieve kosten
  - D vanwege aflossing en rente

Leyla maakt een praktische opdracht voor het vak economie. Ze wil meer weten over de schulden die jongeren tussen de 18 en 20 jaar hebben. Ze houdt een enquête onder 850 jongeren.

informatiebron 1 resultaten enquête

vraag: Heb je schulden?	
ja, 1 tot 100 euro	9%
ja, 100 tot 200 euro	4%
ja, 200 tot 300 euro	2%
ja, meer dan 300 euro	23%
nee	62%

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 2 Hoeveel jongeren hebben geantwoord dat ze schulden hebben? Schrijf je berekening op.

Leyla komt erachter dat veel jongeren vaak rood staan bij de bank en dat kost geld.

informatiebron 2 rentepercentages rood staan

bank	product	rente rood staan*
PING Bank	kwartaallimiet	13,9%
Knalbank	rood staan	5,0%
ANS Bank	rood staan	11,0%
TrioBank	rood staan	12,0%

* De rentepercentages zijn op basis van 365 dagen; de rente wordt betaald over het aantal dagen dat je rood staat (een negatief saldo op je rekening hebt).

- 2p 3 Bereken in twee decimalen de kosten van 25 dagen lang € 300 rood staan bij de ANS Bank. Schrijf je berekening op.

Opgave 2 Happy Handdoek

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3.

informatiebron 3 uit: ondernemingsplan Happy Handdoek

Uit marktonderzoek komt naar voren dat voor 84% van mijn huidige consumenten de prijs niet van doorslaggevend belang is bij de aankoop van handdoeken. Voor 71% van mijn consumenten spelen duurzaamheid en kwaliteit van het product een belangrijke rol.

Met zijn bedrijf Happy Handdoek heeft ondernemer Erik Giessen een belangrijke prijs voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) gewonnen. Met Happy Handdoek produceert Erik duurzame handdoeken van hoge kwaliteit die in zijn eigen winkels verkocht worden.

- 1p **4** Erik Giessen heeft de jury niet alleen overtuigd met de kwaliteit van zijn handdoeken, maar ook met een goed verhaal. Het produceren van nieuwe garens uit oude kleding staat centraal in het ondernemingsplan waarmee Erik de prijs gewonnen heeft. Welk begrip uit het ingediende ondernemingsplan van Erik Giessen past het best bij maatschappelijk verantwoord ondernemen?
- A** grondstoffenoverschot
  - B** hergebruik grondstoffen
  - C** imagovoordelen
  - D** stijgende klantvraag
- 1p **5** Erik Giessen verwacht dat op langere termijn zijn duurzame manier van produceren beter is voor het milieu. Deze manier is ook goedkoper dan de traditionele productiewijze van handdoeken. Daarvoor heeft hij verschillende redenen. Welke onderstaande reden ondersteunt deze verwachting van Erik het best?
- A** De kleding die voor hergebruik is ingezameld, is volledig als tweedehands kleding te gebruiken.
  - B** Het inzamelen en sorteren van niet-herbruikbaar textiel kost meer dan het gemiddeld per kilo oplevert.
  - C** Het kost minder energie, chemische stoffen en water om garens te maken uit textielafval dan uit nieuwe katoenvezels.
- Gebruik informatiebron 3.*
- 1p **6** Happy Handdoeken werden tot nu toe vooral gekocht door klanten die bereid zijn meer te betalen voor duurzame, kwalitatief hoogstaande producten. De verkoopdirecteur adviseert Erik om goedkopere handdoeken van een lagere kwaliteit te verkopen om een grotere afzet te bereiken.
- Welk risico loopt Eriks bedrijf als het zich meer gaat richten op het verkopen van goedkopere handdoeken van een lagere kwaliteit?

Opgave 3 Wat te doen (met veel geld)?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4.

informatiebron 4 spaarvormen bij enkele banken

sparen zonder voorwaarden

rentepercentage	bank	voorwaarde
0,30%	Limburgiabank	dagelijks vrij opneembaar
0,35%	Zwitsallevanbank	dagelijks vrij opneembaar

deposito sparen

rentepercentage	bank	voorwaarde
0,95%	Arcentumbank	drie jaar vast
0,85%	Achmeibank	zes jaar vast

Pol Meis heeft met zijn lot € 200.000 gewonnen in de Stratenloterij.

- 1p **7** Welke vorm van inkomen noemen we een prijs in deze loterij?
A inkomensoverdracht
B loon in natura
C sociale uitkering
D subsidie
- 1p **8** De Stratenloterij betaalt 29% kansspelbelasting over de uitgekeerde prijzen. Pol ontvangt dan € 200.000 op zijn bankrekening.
 → Bereken in twee decimalen het bedrag dat de Stratenloterij heeft betaald aan kansspelbelasting vanwege de uitgekeerde prijs aan Pol. Schrijf je berekening op.
- Gebruik informatiebron 4.*
- 1p **9** Pol wil het eindbedrag berekenen als hij zijn € 200.000 zou storten op een rekening bij de Arcentumbank.
 → Bereken in twee decimalen het eindbedrag na drie jaren vast op een spaarrekening bij de Arcentumbank. Hij stort in deze jaren geen extra geld op de rekening en neemt er ook niets van af. Schrijf je berekening op.

Opgave 4 Leve de robot?

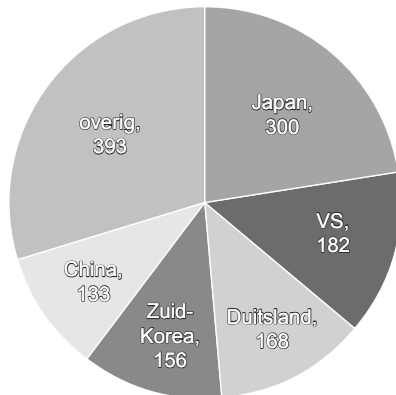
Begin oktober 2014 berichtten kranten in Nederland over de gevolgen van de komst van robots voor onze economie. Vooral in de industrie zijn productierobots enorm in opkomst. Economen vrezen dat deze technologische vooruitgang leidt tot grotere werkloosheid onder mbo- en lager opgeleiden.

- 1p **10** Welk soort werkloosheid neemt toe door het gebruik van robots en waarom?
- A** conjuncturele werkloosheid, want het is een verandering aan de aanbodkant van de economie
  - B** conjuncturele werkloosheid, want het is een verandering aan de vraagkant van de economie
  - C** structurele werkloosheid, want het is een verandering aan de aanbodkant van de economie
  - D** structurele werkloosheid, want het is een verandering aan de vraagkant van de economie
- 1p **11** Er zijn echter ook veel economen die juist de voordelen van robots voor de werkgelegenheid zien. Hieronder staan vijf economische verschijnselen:
- 1 Robots vervangen productiemedewerkers in Nederland.
  - 2 De concurrentiepositie van Nederland verbetert.
  - 3 De productiekosten dalen in Nederland.
  - 4 De productie in Nederland groeit.
  - 5 De vraag naar arbeid in Nederland neemt toe.
- In welke regel staan de verschijnselen in een zodanige volgorde dat ze de gedachtegang van deze economen goed weergeven?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
  - B** 1 → 2 → 4 → 3 → 5
  - C** 1 → 3 → 2 → 4 → 5
  - D** 1 → 3 → 4 → 2 → 5
  - E** 1 → 4 → 2 → 3 → 5
  - F** 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Door de International Federation of Robotics (IFR) is een groot onderzoek gedaan naar de hoeveelheid productierobots die wereldwijd in gebruik zijn. In 2013 zijn in Nederland 7.400 productierobots in gebruik.

informatiebron 5 enkele landen en het aantal productierobots (x 1.000) in die landen

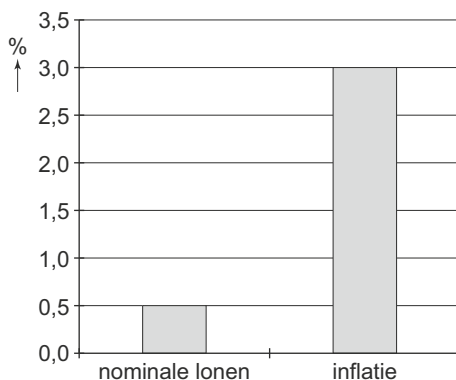
bron: IFR

Gebruik informatiebron 5.

- 2p **12** Bereken in één decimaal hoeveel procent van het wereldwijde aantal productierobots in Nederland in 2013 in gebruik is. Schrijf je berekening op.
- 1p **13** De Nederlandse regering ziet ook de nadelige effecten van robots voor de werkgelegenheid in de industrie, maar toch wil zij het gebruik van robots stimuleren.
→ Geef een reden waarom de regering de toename van het aantal robots wil stimuleren.

Opgave 5 Koopkracht en inkomensverdeling

informatiebron 6 procentuele verandering nominale lonen en inflatie

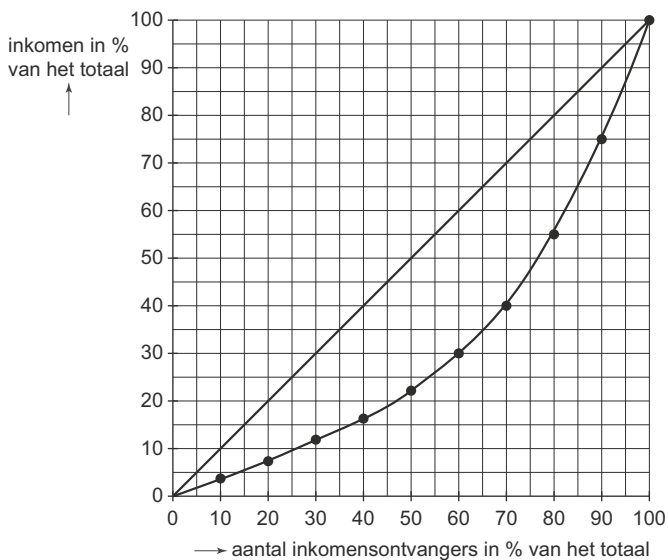
Gebruik informatiebron 6.

- 2p **14** Jasmina ziet in de krant een diagram staan en heeft geleerd dat je de koopkracht van de lonen moet berekenen met een indexcijfer. Ze gaat aan de slag. Welke uitkomst is de juiste? Afronden op 1 decimaal. Berekening laten zien!

Het indexcijfer van de koopkracht luidt:

- A 100,5
- B 102,5
- C 103
- D 99,5
- E 97,1
- F 97,6

- 2p **15** Tijdens een economie les wordt over de inkomensverdeling van Nederland gesproken en bekijken leerlingen van klas 4TL onderstaande Lorenzcurve van Nederland.

Gebruik bovenstaande Lorenzcurve.

Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden of getallen die tussen haakjes staan.

- Hoe dichter de Lorenzcurve bij de diagonaal ligt, hoe ...(1)... (gelijker / ongelijker) de inkomensverdeling is.
- De 10% personen met de laagste inkomens verdienen ...(2)... (4% / 9% / 20%) van het totale inkomen.
- De 10% personen met de hoogste inkomens verdienen ...(3)... (25% / 75% / 90%) van het totale inkomen.

Opgave 6 Ontwikkelingshulp en werkgelegenheid

- 2p **16** Nederland geeft een vast percentage van het nationaal inkomen als ontwikkelingshulp. Er is een discussie op gang gekomen tussen twee klasgenoten.
Halbe vindt het beter een vast bedrag per jaar te besteden aan ontwikkelingshulp. Jesse is het daar niet mee eens. Hij zegt: "Een vast percentage van het nationaal inkomen is bij economische groei op termijn voordeliger voor de ontwikkelingslanden dan een vast bedrag aan ontwikkelingshulp."
→ Leg de mening van Jesse uit.
- 2p **17** De Wereldhandelsorganisatie probeert vrijhandel te bevorderen. Volgens de handelsorganisatie zorgt vrijhandel voor een grotere welvaart.
Blue Vision is een Nederlandse producent van televisies. De directeur van Blue Vision is niet helemaal overtuigd van de voordelen van vrijhandel. Hij zegt: "Door afschaffing van protectie zal de werkgelegenheid in Nederland misschien **afnemen**. Maar het is ook mogelijk dat de werkgelegenheid in Nederland zal **toenemen**."
→ Leg de bewering van de directeur van Blue Vision uit.

Doe het zo:

Neem onderstaande zinnen over en vul ze aan.

Door het afschaffen van protectie:

kan de werkgelegenheid in Nederland afnemen, omdat ... .

kan de werkgelegenheid in Nederland toenemen, omdat... .

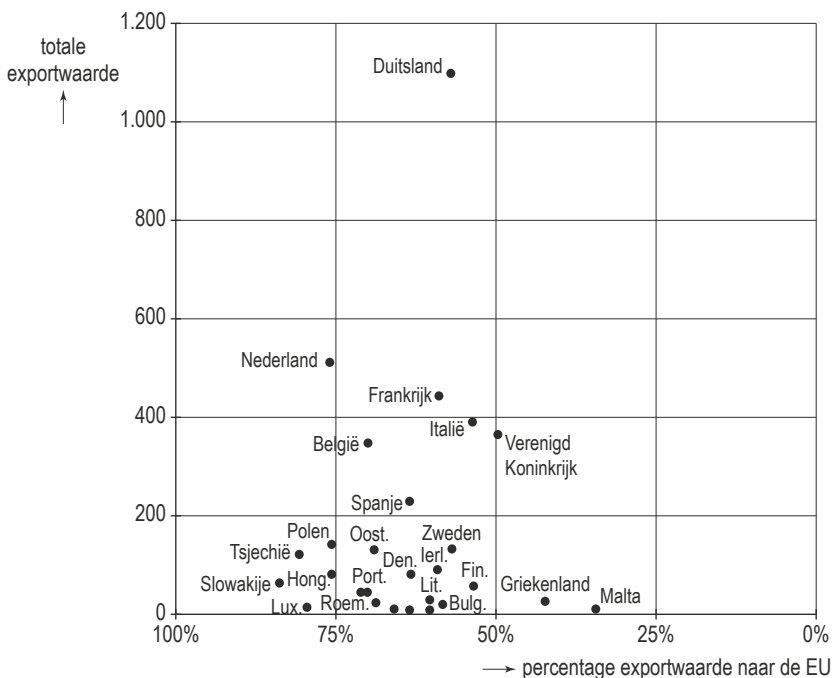
Opgave 7 Hoe belangrijk is Frankrijk?

Hanny en Twan zitten in 4-vmbo. Zij hebben een opdracht gekregen van de docent economie om uit te zoeken hoe belangrijk Frankrijk is voor de Nederlandse handel. Beide landen zijn lid van de Europese Unie (EU) én van de Europese Monetaire Unie (EMU).

Hanny leest op een site dat in 2015 de totale export van Nederland aan goederen € 502,2 miljard bedroeg. Nederland exporteerde in 2015 voor € 36,2 miljard aan goederen naar Frankrijk.

- 1p **18** Volgens Twan wordt het voordeel van deze export op de betalingsbalans van Nederland voor een deel weer tenietgedaan door vakantievierende Nederlanders in Frankrijk. Heeft Twan gelijk?
- A** Ja, voor Nederland is sprake van export als Nederlanders vakantie vieren in Frankrijk.
B Ja, voor Nederland is sprake van import als Nederlanders vakantie vieren in Frankrijk.
C Nee, voor Nederland is sprake van export als Nederlanders vakantie vieren in Frankrijk.
D Nee, voor Nederland is sprake van import als Nederlanders vakantie vieren in Frankrijk.
- Kaas is voor Frankrijk een belangrijk exportproduct. Ook Nederland is een belangrijke exporteur van kaas naar, onder andere, Frankrijk.
- 1p **19** Van welk concurrentievoordeel voor Nederland is hier sprake?
- A** De Franse kaas is voordeliger door de lagere wisselkoers.
B De Nederlandse kaas is voordeliger door de lagere wisselkoers.
C Frankrijk biedt een assortiment kaas, dat de Nederlandse consument wenst.
D Nederland biedt een assortiment kaas, dat de Franse consument wenst.

informatiebron 7 aandeel van bestemming EU en totale exportwaarde in miljarden euro's

Gebruik informatiebron 7.

2p **20** Hieronder staan vijf stellingen over de export die Hanny en Twan hebben bedacht? → Geef van de vijf stellingen aan of deze juist zijn of onjuist.

- Doe het zo:
- 1 juist / onjuist
  - 2 juist / onjuist
  - 3 juist / onjuist
  - 4 juist / onjuist
  - 5 juist / onjuist

- 1 De export van Nederland is van alle landen het meest gericht op export naar de EU.
- 2 De waarde van de Nederlandse export bedraagt ongeveer € 380 miljard.
- 3 De exportwaarde van Nederland naar EU-landen is hoger dan de exportwaarde van Frankrijk naar EU-landen.
- 4 De exportwaarde van Frankrijk is lager dan de exportwaarde van Nederland.
- 5 Frankrijk exporteert in verhouding meer naar EU-landen dan België.

Wil je weten hoe je de toets hebt gemaakt? De antwoorden staan op mijnexamenbundel.nl. Vul je punten in en bekijk je score per onderdeel. Je scores worden bewaard.

Oriëntatietoets 2

Domein overheid en Verrijkingstof

Opgave 1 De overheid en onze economie

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1.

informatiebron 1 de fiscale bijtelling

De overheid subsidieert elektrische auto's. Dit gaat op de volgende manier: iemand die ook privé in een auto van het bedrijf rijdt, moet jaarlijks 25% van de cataloguswaarde van de auto bij het brutoloon bijtellen. Over het verhoogde brutoloon moet vervolgens loonbelasting betaald worden. De subsidie houdt in dat voor elektrisch rijden geen 25% maar 4% bijtelling geldt.

Pim, een 4 TL-leerling, maakt een opdracht voor economie, met als onderwerp: overheid en duurzaamheid. De overheid maakt wetten en zorgt ervoor dat bepaalde goederen en diensten worden geproduceerd.

- 1p **1** Noem een voorbeeld van een goed dat de overheid laat produceren.
- 1p **2** Bepaalde sectoren, zoals onderwijs, worden door de overheid gesubsidieerd.
→ Noem een reden voor de subsidiëring van het onderwijs door de overheid.

Kortgeleden is de overheid een samenwerking aangegaan met de Amerikaanse autofabrikant Tesla. Tesla produceert sinds kort in Tilburg elektrische auto's die milieuvriendelijker zijn dan benzineauto's. De collectieve sector en de particuliere sector werken hier dus samen, volgens Pim.

- 2p **3** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
De ...(1)... (collectieve sector / particuliere sector) bestaat onder andere uit alle ondernemingen en organisaties die voornamelijk als doel hebben winst te maken.
Een voorbeeld van een organisatie in de collectieve sector is ...(2)...
(de Consumentenbond / het universitaire ziekenhuis).
De overheid produceert ...(3)... (collectieve goederen / individuele goederen / zowel collectieve als individuele goederen).

Opgave 2 Rijker of armer na Prinsjesdag?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 en 3.

informatiebron 2 hoogte AOW-uitkering geïndexeerd, basisjaar = 2014

jaar	indexcijfer
2014	100
2015	101
2016	102
2017	105

informatiebron 3 belasting in box 3 vanaf 2017

schijf	belast vermogen	deel van belast vermogen	belastingtarief over dit deel
1	€ 0 - € 75.000	67% van het belast vermogen	1,63%
		33% van het belast vermogen	5,5%
2	€ 75.001 - € 975.000	21% van het belast vermogen	1,63%
		79% van het belast vermogen	5,5%
3	€ 975.001 en hoger	100% van het belast vermogen	5,5%

Gé en Arie Temmes praten, op de dag na Prinsjesdag 2016, over de plannen van de regering. Gé en Arie ontvangen beiden een AOW-uitkering.

- 2p 4 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
- Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.*
- De AOW-uitkering is een ...(1)... (particuliere / sociale) verzekering en behoort tot de ... (2)... (volksverzekeringen / werknemersverzekeringen). De AOW wordt betaald uit ...(3)... (belastingen / sociale premies).

De regeringsplannen hebben gevolgen voor diverse groepen in de samenleving. Gé en Arie zijn vooral geïnteresseerd naar de gevolgen voor hun koopkracht.

- 1p 5 Welk verschijnsel of welke verschijnselen bepalen de ontwikkeling van de koopkracht?
- A** verandering inkomen
B verandering inkomen en verandering van de prijzen
C verandering prijzen
D verandering prijzen en wisselkoersen

Het bedrag van een AOW-uitkering stijgt in 2017, terwijl de verwachte inflatie voor 2017 uitkomt op 0,6%. Daardoor verandert in 2017 de koopkracht van een AOW-uitkering.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 6 Bereken in één decimaal de procentuele verandering van de koopkracht van een AOW-uitkering in 2017. Gebruik indexcijfers en schrijf je berekening op.

Arie wordt niet vrolijk van de regeringsplannen: "En dan krijg ik vanaf 2017 ook nog te maken met progressieve vermogensrendementsheffing (VRH) in box 3."

Gebruik informatiebron 3.

- 1p **7** Leg uit dat er vanaf 2017 sprake is van een progressief tarief in box 3.
- 1p **8** Gé zegt tegen Arie: "Ik vind het goed dat de vermogens in Nederland meer genivelleerd worden. Belasting betalen over je vermogen naar draagkracht, prima."
→ Leg het beginsel 'belasting betalen over je vermogen naar draagkracht' uit.

Opgave 3 Hoogwater in Nederland

Drinkwater is in Nederland ruim voorradig, met een goede kwaliteit en voor een lage prijs. Wereldwijd, en ook in Nederland, is de vraag naar drinkwater enorm gestegen. Het wordt steeds moeilijker om aan die gestegen vraag te voldoen.

- 1p **9** Leg uit dat drinkwater een economisch schaars goed is.

In 2011 is het Deltaprogramma aangenomen door het parlement. Het doel daarvan is de huidige inwoners en de toekomstige generaties van Nederland te beschermen tegen hoogwater. Verder moet het Deltaprogramma ervoor zorgen dat er voldoende zoet water beschikbaar is in de komende decennia. Het Deltaprogramma is een nationaal programma.

Het Deltaprogramma gaat in totaal € 16,572 miljard kosten. Gedurende de 14-jarige looptijd wordt het programma elk jaar in de Rijksbegroting aangeboden aan het parlement.

- 1p **10** Bereken in hele euro's hoeveel euro er gemiddeld per jaar gedurende de looptijd van het programma moet worden gereserveerd op de Rijksbegroting. Schrijf je berekening op.
- 2p **11** Politici hebben verschillende meningen over de financiering van het Deltaprogramma.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

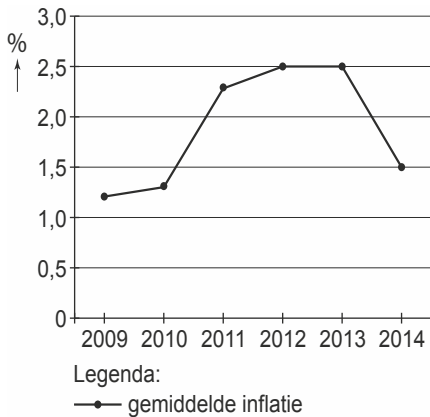
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Politicus Jack van der Zee zegt: "Het Deltaprogramma zal hoofdzakelijk gefinancierd moeten worden door de collectieve sector. Niet elke Nederlander profiteert evenveel van de 'droge voeten' in het Deltaprogramma. Maar toch moet iedereen hieraan in gelijke mate meebetalen. Daarom kies ik voor het ...(1)... (profijtbeginsel / solidariteitsbeginsel). Het ...(2)... (gelijkheidsbeginsel / profijtbeginsel) toepassen wil ik dus niet."

Opgave 4 Koopkracht?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4.

informatiebron 4 inflatie in Nederland, 2009-2014

Gebruik informatiebron 4.

- 1p **12** De vader van Tim en Tom maakt zich zorgen over de koopkracht van hun gezinsinkomen. In 2014 steeg het gezinsinkomen met 1,3%. In de krant staat een grafiek over de ontwikkeling van de inflatie. Vader doet drie uitspraken over deze grafiek. Welke uitspraak is juist?
- A** In het jaar 2014 daalde de koopkracht van het gezinsinkomen.
B In het jaar 2014 steeg de koopkracht van het gezinsinkomen.
C In het jaar 2014 was er sprake van prijsdaling.
- 2p **13** Tim en Tom zijn benieuwd hoe inflatie kan ontstaan. Zij vragen het aan hun vader. Hij legt uit dat inflatie verschillende oorzaken kan hebben.
 → Noem twee oorzaken van het ontstaan van inflatie.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **14** Aan het eind van het gesprek beweert moeder dat zij zich geen zorgen maakt. Haar reële inkomen is in de periode 2012 tot en met 2014 gestegen, omdat haar salaris sinds 1 januari 2012 is gestegen met 5,3%.
 → Heeft moeder gelijk als zij beweert dat haar reële inkomen in de periode 2012 tot en met 2014 is gestegen? Licht je antwoord toe met een berekening.

Opgave 5 Uitgeven, uitgeven en nog eens uitgeven

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 en 6.

informatiebron 5 begrotingsregels van de EU

overheidsschuld	mag maximaal 60% van het nationaal inkomen zijn
begrotingstekort	mag maximaal 3% van het nationaal inkomen zijn

informatiebron 6 economische verwachting in 2021

nationaal inkomen	€ 823 miljard
begrote overheidsuitgaven	€ 336 miljard
begrote overheidsinkomsten	€ 293 miljard
overheidsschuld	€ 502 miljard

Op Prinsjesdag presenteert de regering elk jaar de rijksbegroting voor het komend jaar. Docent Mark blikt met klas 4C terug op deze dag. Mark: "De financiële toekomst van het land ziet er minder rooskleurig uit dan de jaren daarvoor. Dit heeft grote gevolgen voor de inkomsten en uitgaven van de overheid."

- 2p **15** Mark: "In economisch mindere tijden stijgt de werkloosheid. Dit heeft gevolgen voor de uitgaven aan de sociale zekerheid."
 → Maak van onderstaande zin een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen. Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
 Ontslagen werknemers kunnen, als ze voldoen aan een aantal voorwaarden, een ...(1)... (WIA-uitkering / WW-uitkering) ontvangen.
 Deze ...(2)... (volksverzekering / werknemersverzekering) is een ...(3)... (sociale verzekering / sociale voorziening).
- 2p **16** Mark: "De btw-ontvangsten kunnen dalen door hogere werkloosheid."
 → Leg in twee stappen uit dat de btw-ontvangsten kunnen dalen als de werkloosheid stijgt.

Volgens Mark kan de overheid ervoor kiezen om in financieel slechte tijden te bezuinigen of juist extra geld uit te geven. De Nederlandse regering heeft ervoor gekozen om meer geld uit te geven. Binnen de Europese Unie (EU) hebben de landen afgesproken om de EU-begrotingsregels tijdelijk te versoepelen.

Gebruik informatiebron 5 en 6.

- 2p **17** De overheidsschuld van Nederland voldoet niet meer aan de EU-begrotingsregel.
→ Voldoet het begrotingstekort van Nederland nog wel aan de EU-begrotingsregel? Licht je antwoord toe met een berekening.
- 1p **18** Mark: "Door de extra overheidsuitgaven kan de economische crisis worden tegengegaan. Meer overheidsuitgaven die terecht komen bij de burgers kunnen leiden tot een minder snelle stijging van de werkloosheid." Hieronder staan drie economische verschijnselen:
1 De productie stijgt.
2 De vraag naar goederen en diensten stijgt.
3 De werkgelegenheid stijgt.
In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat een logische gedachtegang ontstaat?
A overheidsuitgaven stijgen → 1 → 2 → 3 → werkloosheid stijgt minder snel
B overheidsuitgaven stijgen → 1 → 3 → 2 → werkloosheid stijgt minder snel
C overheidsuitgaven stijgen → 2 → 1 → 3 → werkloosheid stijgt minder snel
D overheidsuitgaven stijgen → 2 → 3 → 1 → werkloosheid stijgt minder snel
E overheidsuitgaven stijgen → 3 → 1 → 2 → werkloosheid stijgt minder snel
F overheidsuitgaven stijgen → 3 → 2 → 1 → werkloosheid stijgt minder snel
- 2p **19** Mark: "Tijdens de vorige economische crisis koos de regering ervoor om meer te bezuinigen. Logisch, zeiden ze toen. Als er minder geld binnenkomt, kun je ook minder geld uitgeven."
→ Leg in twee stappen uit dat als de overheid gaat bezuinigen, tijdens een economische crisis, de economische crisis kan verergeren.

Opgave 6 Inflatie door de overheid

- 2p **20** De overheid wordt vaak genoemd als een belangrijke veroorzaker van inflatie in Nederland
→ Noem twee voorbeelden waaruit blijkt dat de overheid een belangrijke veroorzaker kan zijn van inflatie in Nederland.

Wil je weten hoe je de toets hebt gemaakt? De antwoorden staan op mijnexamenbundel.nl. Vul je punten in en bekijk je score per onderwerp. Je scores worden bewaard.

Examenopgaven per onderwerp en uitleg bij de antwoorden. Ook handig bij de voorbereiding op je schoolexamens!

Deel 1

Oefenen op onderwerp

1 Consumptie

1.1 Informatie en kopen

Opgave 1 Iedereen gratis aan de glasvezel!

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1.

informatiebron 1 verschillende prijzen voor internet, telefonie en installatie

Provider A			Provider B		
pakket	omschrijving	per maand	pakket	omschrijving	per maand
INTERNET			INTERNET		
Triple A 50 Mb	eerste 3 maanden	€ 45	Compleet 50 Mb	eerste 2 maanden	gratis
	na 3 maanden	€ 55		na 2 maanden	€ 60
Triple A 100 Mb	eerste 3 maanden	€ 65	Compleet 100 Mb	eerste 2 maanden	gratis
	na 3 maanden	€ 75		na 2 maanden	€ 85
RADIO + TELEVISIE			RADIO + TELEVISIE		
Radio	40 zenders		Radio	40 zenders	
Digitale TV	69 zenders		Digitale TV	69 zenders	
Plus pakket	43 zenders	€ 10	Plus Pakket	43 zenders	€ 10
BELLEN			BELLEN		
Nummerbehoud	<u>éénmalig</u> € 5		Nummerbehoud	gratis	
Voicemail	ja		Voicemail	ja	
Onbeperkt bellen in NL	ja	€ 5	Onbeperkt bellen in NL	ja	€ 7,50
INSTALLATIE			INSTALLATIE		
Hulp bij installatie	gratis		Hulp bij installatie	<u>éénmalig</u> € 20	

Steeds meer huishoudens gaan over op glasvezel. De huishoudens kunnen kiezen uit meerdere serviceproviders. De serviceproviders bieden een pakket producten aan.

Eind 2010 is Glasco BV, één van de bedrijven dat glasvezelnetwerken aanlegt, begonnen met de voorbereiding van het aanleggen van een netwerk in Winterswijk. Om de kosten terug te verdienen moest minimaal 40% van de huishoudens een abonnement afsluiten bij een serviceprovider.

examenbundel >

vmbo-gt / mavo **Nederlands**
vmbo-k **Nederlands**
vmbo-gt / mavo **Engels**
vmbo-gt / mavo **Duits**
vmbo-gt / mavo **Frans**
vmbo-gt / mavo **Economie**
vmbo-gt / mavo **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-gt / mavo **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-gt / mavo **Biologie**

samengevat }

vmbo **Nederlands 2F**
vmbo **Rekenen 2F**
vmbo-kgt **Economie**
vmbo-kgt **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-kgt **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-kgt **Biologie**

Tips, tricks en informatie die jou helpen bij het slagen voor je eindexamen vind je op examenbundel.nl! Nog meer kans op slagen? Volg ons ook op social media. #geenexamenstress

examenidoom + examenbundel + samengevat + zeker slagen! = #geenexamenstress

examenidoom

vmbo **Engels**
vmbo **Duits**
vmbo **Frans**

zeker slagen !

voor vmbo, havo én vwo

